

ЄВГЕНІЯ СКВОРЧЕВСЬКА

Доцент кафедри ЮНЕСКО та соціального захисту, Державний біотехнологічний університет, канд. психол. наук; *e-mail: eheniaskv@gmail.com*

YEVHENIIA SKVORCHEVSKA

Associate Professor of the Department of UNESCO and social protection, State Biotechnological University, PhD in Psychology; *e-mail: eheniaskv@gmail.com*

s. 145-158

ОСОБЛИВОСТІ ЛОКУСУ КОНТРОЛЮ У СТУДЕНТІВ-АГРОНОМІВ

DOI: 10.54264/0014

АНОТАЦІЯ

У статті проаналізована проблема особливості локусу контролю у студентів-агрономів. Проблема дослідження навчальної діяльності обумовлена тим, що мотиваційний компонент навчання не тільки забезпечує високі результати академічної успішності, але й впливає на пізнавальну активність. Локус контролю розглядається як властивість особистості приписувати свої успіхи або невдачі тільки внутрішнім, або тільки зовнішнім факторам впливає на мотивацію навчання. Вивчення впливу локусу контролю та його впливу на успішність навчання є однією з центральних у психології особистості, оскільки проблематика джерел детермінації поведінки, того в якому ступені те, що вибирає і робить людина, визначається факторами різної природи і в якому ступені сама людина здатна керувати цими факторами є актуальною проблемою сучасності. Дослідження впливу локусу контролю на успішність навчання студентів-агрономів може служити вихідною підставою для подальшого пошуку і вдосконалення організаційних форм, способів, засобів навчального процесу. Встановлено, що для студентів-агрономів властивий високий рівень суб'єктивного контролю над будь-якими значущими ситуаціями. Інтернальність в області досягнень свідчить про те, що студенти мають високий рівень суб'єктивного контролю над емоційно позитивними подіями і ситуаціями. Виявлено, що у більшості студентів виявлений високий рівень інтернального локусу контролю. У навчанні дані особи мають високий рівень мотивації досягнення успіху, що сприяє високому рівню успішності навчання.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

локус контроль, інтернальність, екстернальність, мотивація навчання, студенти-агрономи.

ВСТУП

Проблема дослідження локусу контролю обумовлена тим, що мотиваційний компонент навчання не тільки забезпечує високі результати академічної успішності, але й впливає на пізнавальну активність. Локус контролю як властивість особистості приписувати свої успіхи або невдачі тільки внутрішнім, або тільки зовнішнім факторам впливає на мотивацію навчання. Дослідження впливу локусу контролю на успішність навчання студентів-агрономів може служити вихідною підставою для подальшого пошуку і вдосконалення організаційних форм, способів, засобів навчального процесу.

Теоретичною основою роботи з'явилися фундаментальні праці вітчизняних дослідників з вивчення локусу представлені роботами: Є. Ф. Бажина, Є. А. Голинкіної, Т. В. Кириченко, О. В. Кухарчук, О. Г. Ксенофонові, Л. І. Лісової, А. О. Реана, С. Р. Пантілеєва, М. А. Салюк, О. Ю. Стрижицької, Л. В. Шипової та інших. А також зарубіжними дослідниками: А. Бандура, Б. Вайнер, Е. Десі, О. М. Еткінд, Р. Райн, Дж. Роттер, Ф. Хайдер та інші.

Однією з центральних у психології особистості є проблематика джерел детермінації поведінки, того в якому ступені те, що вибирає і робить людина, визначається факторами різної природи і в якому ступені сама людина здатна керувати цими факторами, а отже, своєю поведінкою і життям.

Поняття «локус контролю» було введено Дж. Роттером в 1954 році в праці «Очікування і дії: моделі очікуваної цінності в психології», де він запропонував розрізняти між собою людей за принципом того, як вони локалізують контроль над різними подіями, і таким чином, виділив два типи контролю – зовнішній та внутрішній і визначив відповідні їм типи особистості – екстернальний і інтернальний [16].

На думку Дж. Роттера екстернальність або інтернальність є стійкими властивостями особистості, які формуються в процесі соціалізації. Лocus контролю передбачає опис того, якою мірою особистість відчуває себе активним суб'єктом власної діяльності і свого життя, а в якій – пасивним об'єктом дій інших людей і обставин [16].

А. Бандура, відводячи значущу роль когнітивних процесів в опосередкуванні зв'язку між стимулом і реакцією, вводить в модель реципрокного детермінізму поняття «самопідкріплення». Він виявив, що підкріплення, здійснюване самим суб'єктом, виявляється ефективніше підкріплення від зовнішнього середовища; в результаті самозадоволення від досягнення цілей у людини з'являється специфічний мотив докладати більше зусиль в бажаному напрямку, а рівень внутрішньої мотивації людини, зазвичай, пов'язаний з типом і цінністю спонукань [14].

У свою чергу, Ф. Хайдер описує поняття «локус каузальності», який висловлює ситуативне або стійке усвідомлення людиною в якості причини настання тієї чи іншої події власну поведінку або зовнішні обставини [15].

Згідно Б. Вайнеру, люди з високою мотивацією досягнення являються інтерналами в тому сенсі, що сприймають успіх як пов'язаний з власними здібностями і зусиллями, а невдачу – як викликану неоліком зусиль [18].

Таким чином, А. Бандура, Ф. Хайдер і Б. Вайнер підтверджують статус локалізації різних аспектів контролю в якості реально впливаючих на поведінку особистості факторів суб'єктивного ставлення до відповідальності за події, що відбуваються.

Саме поняття «інтернальності» як полюса локусу контролю спочатку має сенс в контексті когнітивно-біхевіоральних теорій соціального навчання і каузальної атрибуції. Перше уявлення про локалізацію суб'єктивного контролю було розвинене в концепцію локусу каузальності в теорії автономії особистості

Е. Десі і Р. Райна. Сприймаємий локус каузальності визначається авторами як когнітивний конструкт, який представляє і виражає ступінь, з якою людина є самодетермінованою при плануванні і здійсненні будь-якої поведінки.

Е. Десі і Р. Райн: «Самодетермінацією називається здатність вибирати і мати вибір» [17, с. 24–48].

Принциповою відмінністю локусу каузальності від класичного розуміння локусу контролю (де інтернальність формується виключно як результат прагматичного узагальнення досвіду поведінки) є положення про базові потреби, які нерозривно пов'язані з вольовими якостями людини і лежать в основі внутрішньо вмотивованої активності і розвитку особистості [17].

Вітчизняні дослідження локусу контролю представлені роботами: Т. В. Кириченко, О. В. Кухарчук, О. Г. Ксенофонтової, Л. І. Лісової, А. О. Реана, М. А. Салюк, О. Ю. Стрижицької, Л. В. Шипової та інших.

На думку О. Г. Ксенофонтової,

серед безлічі конструктів, за допомогою яких розробляється психологічна теорія власної активності людини, одним з найбільш актуальних в даний час є поняття «інтернальність». Дане поняття застосовується як характеристика по відношенню до різних психологічних реалій – інтернальність суб'єктивного контролю, інтернальність цінностей і смислів, інтернальність каузальних орієнтацій, інтернальність мотивації та інше.

Інтернальний тип особистості вважає, що події її життя залежать тільки від її власних дій та вчинків.

Екстернальний тип особистості вважає, що успіхи і невдачі у її житті залежать від зовнішніх обставин і вона не може на них впливати, вона намагається «текти за течією» та нічого не робити для досягнення своєї мрії [4].

З точки зору Л. В. Шипової та О. В. Кухарчук, інтернали вірять в те, що успіхи і невдачі визначаються їх власними діями і здібностями, а екстернали – успіхи і невдачі регулюються зовнішніми факторами, такими як: доля, удача, щасливий випадок, впливові люди і непередбачувані обставини. Екстерналам притаманна конформна і залежна поведінка, вони не можуть існувати без спілкування, легше працюють під наглядом і контролем. Інтернали, на відміну від екстерналів, не схильні до підпорядкування і придушення інших, і чинять опір, коли ними маніпулюють і намагаються позбавити ступенів свободи [13].

Як відмічає А. О. Реан, локус контролю слід розглядати як континуум екстернальність-інтернальність, і переконання людей щодо різних сфер життя можуть бути розташовані на всіх точках між полюсами. Поняття «локусу контролю» органічно вписалося в методологічно близький контекст концепцій реципрокного детермінізму і каузальної атрибуції [9].

А. О. Реан ввів модель «доброго» інтернального контролю, при якому відповідальність за причини невдач пов'язана з екстернальними факторами, а відповідальність за подолання невдач – з інтернальністю. Дана модель дозволяє

суб'єкту зберегти впевненість в собі, активну позицію і почуття контролю за подіями свого життя, не набуваючи попутно почуття всеосяжної провини і емоційної дезадаптації.

Така модель є одним з можливих способів збереження особистісної стабільності при переживанні життєвих труднощів. Однак, практика «доброго інтернального контролю» може сприяти дезінтеграції життєвого досвіду, поділу подій на «хороші» і «погані», кілька штучного відокремлення себе від одних подій і з'єднанню з іншими, що може обмежувати можливості людини щодо подальшого розвитку здатності до «оволодіння власною поведінкою», стагнації в цьому відношенні. У професійній діяльності екстернали, більш конформні, поступливі і чутливі до думки і оцінками інших, вони здатні бути хорошими виконавцями, ефективно працювати під контролем інших. Інтернали ж продуктивніше працюють в команді, краще справляються з роботою, яка вимагає прояву ініціативи, вони більш рішучі і можуть успішно керувати підлеглими [9].

Як відзначає В. Н. Шашок, екстернальність і інтернальність, ймовірно, не є особистісними рисами як такими (глибинні і стабільні особливості особистості). Одна і та ж людина може проявляти інтернальність в одних галузях діяльності і екстернальність в інших. Крім того, локус контролю однієї і тієї ж людини може зазнавати істотних змін з плином часу і під впливом обставин.

Локус контролю повинен розглядатися як характерна особливість людини, яка є одним з важливих чинників її особистісного розвитку. У той же час, сама ця особливість змінюється під впливом інших зовнішніх і внутрішніх факторів розвитку особистості.

Люди з інтернальним локусом активніші, спокійні, незалежні, самостійні в роботі. Вони частіше мають позитивну самооцінку, що поєднується з вираженою впевненістю в собі, терпимістю і позитивним ставленням до інших людей. Інтернали, зазвичай, більш популярні в групах. До негативних ефектів високої інтернальності можна віднести важке переживання невдач, схильність звинувачувати себе у всіх бідах.

Людям з екстернальним (зовнішнім) локусом контролю більшою мірою притаманна конформна і поступлива поведінка, вони вважають за краще працювати в групі, частіше пасивні, залежні, тривожні і невпевнені в собі.

Екстернали менш терпимі до інших людей, як правило, не дуже популярні в групах. Вони більш схильні до обману і скоєння аморальних вчинків. До позитивних ефектів високої екстернальності можна віднести легкість прийняття ролі «відомих». Вони хороші виконавці, якщо завдання чітко сформульовані і не вимагають прийняття самостійних рішень [12].

С. Р. Панталеєв відзначає в теорії Дж. Роттера варіабельність локалізації контролю по відношенню до різних сфер життя, тобто необхідно врахувати, що узагальнені очікування і фактичні можливості контролю людиною життєвих подій і обставин можуть істотно відрізнятись в різних сферах життя, охарактеризувавши інтернальність як здатність людини до суб'єктно-діяльного звернення зі всілякими реаліями її життєвого світу, тобто як інтегральну вищу психічну функцію «по оволодінню власною поведінкою».

Слід говорити про декілька рівнях становлення і реалізації інтернальності в залежності від природи (фізична, соціальна, психоемоційна, психологічна, духовна) і смислової складності (включаючи аспект тимчасової організації смислової реальності) освоєваних явищ. Здатність утримувати розуміння зв'язків між власними діями і їх результатами на фізичному плані не обов'язково пов'язана з розвиненою здатністю усвідомлювати зв'язки і проявляти суб'єктну осмислену активність при поведінці з явищами психологічного або духовного плану.

Прояв людиною здатності до інтернальності поведінки з подіями і обставинами соціального плану (соціальні успіхи або невдачі, освоєння соціокультурних норм і цінностей) не свідчить безпосередньо про здатність зберігати суб'єктність і поведінкову ефективність при поведінці з власними емоціями, в тому числі суб'єктивно важкими [8].

С.Р. Панталеєв виявив, що студенти з внутрішньої локалізацією контролю більш успішні в навчанні, ніж студенти з зовнішньої локалізацією контролю.

У студентів з хорошою успішністю внутрішня локалізація контролю. Ці студенти називаються інтернали, вважають відповідальними за результати своєї діяльності тільки самих себе. Навіть якщо обставини несприятливі, інтернал не стане виправдовувати себе за помилки або невдачі, вони більш впевнені в собі, послідовні і наполегливі в досягненні поставленої мети, врівноважені, доброзичливі і незалежні. Інтернали частіше досягають успіху в творчій і професійній діяльності.

У студентів з низькою успішністю зовнішня локалізація контролю. Студенти з низькою навчальною активністю або академічну неуспішність можуть приписувати причини також зовнішнім збігом обставин, наприклад, пред'явлення завищених вимог викладачем. Ця безпорадність може бути стійкою і проявляється у всьому навчально-професійному процесі. Але така ж установка може ставитися і до одного предмету, і тоді пошуковий відмова і неуспіх матиме локалізований характер і не відбитися на успішності засвоєння знань по іншим спеціальних дисциплін.

Такі студенти схильні пояснювати наслідки своїх вчинків впливом обставин. Їх прийнято називати екстернали, оскільки відповідальність за свою діяльність вони приписують виключно зовнішнім умовам. Схильність до зовнішнього локусу контролю, проявляється в невпевненості, неврівноваженості, тривожності, підозрливості, комфортності та агресивності [8].

Д. О. Леонтьєв показує, що локус контролю істотно впливає на перебіг діяльності по здійсненню особистісного вибору в ситуації невизначеності. Інтернальність впливає на швидкість конструювання підстав і смислових критеріїв для зіставлення наявних альтернатив і здійснення цього зіставлення, а також на загальну ефективність внутрішньої діяльності вибору.

Інтернальність (як переконаність людини у своїй здатності контролювати життєві події і віра в здатність здійснювати власний вибір) тісно пов'язана, по-перше, з телеологічністю як найбільш загальною смисловою орієнтацією (схильність взагалі орієнтуватися на зміст своїх дій, а не на їх причину, ставлячи по

відношенню до них питання «для чого» на противагу питання «чому». По-друге, інтернальність проявляється в здатності людини усвідомлювати і реалізовувати себе як активного суб'єкта життя, що узагальнено в понятті «дієва життєва позиція». По-третє, інтернальність корелює із загальною свідомістю життя як кількісною мірою ступеня і стійкості спрямованості життєдіяльності суб'єкта на якийсь сенс.

У зв'язку з цим Д. О. Леонтьєв зазначає, що суб'єктивне переживання наявності сенсу життя, як правило, пов'язане з усвідомленням відповідальності за результати своєї діяльності.

Четвертим аспектом смислової регуляції поведінки Д. О. Леонтьєв пропонує дихотомію: орієнтація на цінності або на потреби як джерело змістоутворення [5].

О. Г. Ксенофонтowa відзначає, що при будь-якому виборі в ситуації невизначеності людині доводиться ставити перед собою питання, які можна об'єднати в загальному формулюванні «Який я?». Ухвалення особистісної ціни вибору означає і самовизначення в питанні «Хто я?», Або «Яким я себе бачу (хотів би бачити)?». Від відповіді на ці питання залежить актуалізація тих чи інших психологічних особливостей в стратегіях підготовки вибору [4].

Отже, для «інтерналів» ці питання є стійко актуальними (безвідносно їх представленості на рівні свідомості), це проявляється як здатність людини здійснювати вибір, зберігаючи суб'єктність, інтенціональність і почуття відповідальності, на відміну від екстерналів, для яких цінність суб'єктності в ситуації вибору, не є мотивуючою і не реалізується.

На думку Л. О. Коростильової, рівень суб'єктивного контролю пов'язаний з показником «самодистаціювання», який вимірює здатність людини відійти на дистанцію по відношенню до себе самої. Людина, що володіє здатністю до самодистаціювання, може відсунути при необхідності свої бажання, уявлення, почуття і наміри, щоб поглянути на себе і на ситуацію з деякої дистанції [3].

Т. В. Кириченко зауважує, що локус контролю визначає функцію поведінкової саморегуляції. Тип «екстернал – інтернал» визначає рівень суб'єктивного контролю особистості у сферу соціально-психологічних реалій, у яких втілюються типології незалежності, самостійності та активності особистості у досягненні власних цілей, особистої відповідальності, принципів саморегуляції у взаємодії з довкіллям. Локус контролю визначає життєву позицію, способи вирішення кризових ситуацій, обумовлює вибір форм реагування та ніше [2].

Л. І. Лісова, М. А. Салюк зазначають: «Локус контролю представляє собою когнітивну установку, щодо власних можливостей впливати на події свого життя» [6, с. 60].

О. Ю. Стрижицька відмічає, що екстернальний локус контролю може бути пов'язаний зі стресом, депресією, занепокоєнням, а також труднощами в совладанні зі стресом. Інтернальність локус контролю пов'язана з психологічною зрілістю, самоконтролем, впевненістю у своїх силах [11].

Отже, локус контролю передбачає опис того, якою мірою особистість відчуває себе активним суб'єктом власної діяльності і свого життя, а в якій – пасивним об'єктом дій інших людей і обставин. Екстерналам притаманна конформна і залежна поведінка, вони не можуть існувати без спілкування, легше працюють під наглядом і контролем. Інтернали, на відміну від екстерналів, не схильні до підпорядкування і придушення інших, і чинять опір, коли ними маніпулюють і намагаються позбавити ступенів свободи.

Об'єкт дослідження: локус контроль студентів-агрономів.

Мета статті – вивчення особливостей локусу контролю у студентів-агрономів.

Завдання статті:

1. Вивчити особливості локусу контролю у студентів-агрономів.
2. Дослідити особливості суб'єктивної локалізації контролю студентів-агрономів.

Методи дослідження.

Нами були використані наступні методи дослідження: аналіз наукової літератури з проблеми дослідження, анкетування студентів, статистичні методи обробки результатів.

Для проведення дослідження були використані наступні методики:

1. Методика «Рівень суб'єктивного контролю» (РСК) (Є. Ф. Бажин, Є. А. Голинкіна, О. М. Еткінд) [1].
2. «Тест-опитувальник суб'єктивної локалізації контролю» (СЛК) (С. Р. Пантилеев і В. В. Столін) [8].

Учасники дослідження.

Дослідження локус контролю студентів-агрономів проводилося в Державному біотехнологічному університеті (м. Харків). Учасниками дослідження є студенти агрономічного факультету – дівчата (32 чол.) і юнаки (28 чол.), які навчаються на другому і третьому курсі. Загальна кількість досліджуваних у вибірці – 60 чоловік.

ОСОБЛИВОСТІ ЛОКУСУ-КОНТРОЛЮ СТУДЕНТІВ-АГРОНОМІВ

Дослідження рівня суб'єктивного контролю студентів-агрономів проводилося за допомогою методики «Рівень суб'єктивного контролю» (РСК) (Є. Ф. Бажин, Є. А. Голинкіна, О. М. Еткінд). Результати представлені в таблиці 1

Табл. 1. Вивчення особливостей рівня суб'єктивного контролю студентів-агрономів

Показники	Домінуючий рівень	
	Кіл-ість досл.	%
Іо	60	100
Ід	21	35
Ін	14	23,33
Іс	7	11,66
Іп	8	13,33
Ім	3	5
Із	2	3,33

Примітка: 1. Шкала загальної інтернальності (Io). 2. Шкала інтернальності в області досягнень (Id). 3. Шкала інтернальності в області невдач (In). 4. Шкала інтернальності в сімейних відносинах (Ic). 5. Шкала інтернальності в області виробничих відносин (Ip). 6. Шкала інтернальності в області міжособистісних відносин (Im). 7. Шкала інтернальності щодо здоров'я і хвороби (Iz).

Як видно з таблиці 1 дослідження рівня суб'єктивного контролю студентів-агрномів показало, що за показником «шкала загальної інтернальності» (Io) у 60 студентів (100%), з них високу успішність мають 20 студентів, середню – 20 студентів, низьку – 20 студентів. Отримані результати свідчать про те, що 40 студентів мають високий рівень суб'єктивного контролю над будь-якими значущими ситуаціями: інтернальність контроль, інтернальна особистість. Вони вважають, що більшість важливих подій в їх житті є результат їх власних дій, що вони можуть ними керувати, і, таким чином, вони відчувають свою власну відповідальність за ці події і за те, як складається їх життя в цілому. Студенти з низькою успішністю мають низький рівень суб'єктивного контролю: екстернальний контроль, екстернальна особистість. Вони не бачать зв'язку між своїми діями і значущими для них подіями їх життя, не вважають себе здатними контролювати їх розвиток. Вони вважають, що більшість подій їх життя є результатом випадку або дії інших людей.

За показником «шкала інтернальності в області досягнень» (Id) 21 студент (35%), з них високу успішність мають 18 студентів, середню – 3 студентів. Отримані результати свідчать про те, що студенти мають високий рівень суб'єктивного контролю над емоційно позитивними подіями і ситуаціями. Вони вважають, що самі домоглися всього в житті, і що вони здатні з успіхом переслідувати свої цілі в майбутньому.

За показником «шкала інтернальності в області невдач» (In) 14 студентів (23,33%), з них високу успішність мають 9 студентів, середню – 5 студентів. Отримані результати свідчать про розвинене почуття суб'єктивного контролю по відношенню до негативних подій і ситуацій, що проявляється в схильності звинувачувати самого себе у різноманітних неприємностях і стражданнях.

За показником «шкала інтернальності в сімейних відносинах» (Ic) 7 студентів (11,66%), з них високу успішність мають 1 студент, середню – 2 студенти, низьку – 4 студенти. Отримані результати свідчать про те, що студенти вважають себе відповідальними за події, що відбуваються в їх сімейному житті.

За показником «шкала інтернальності в області виробничих відносин» (Ip) 8 студентів (13,33%), з них високу успішність мають 3 студенти, середню – 2 студенти, низьку – 3 студенти. Отримані результати свідчать про те, що студенти вважають свої дії важливим фактором організації власної виробничої діяльності, що складаються щодо в колективі.

За показником «шкала інтернальності в області міжособистісних відносин» (Im) 3 студенти (5%), з них високу успішність мають 1 студент, середню – 2 студенти. Отримані результати свідчать про те, що студенти вважають саме себе відповідальними за побудову міжособистісних відносин з оточуючими.

За показником «шкала інтернальності щодо здоров'я і хвороби» (Із) 2 студент (3,33%), з них низьку успішність мають 2 студенти. Отримані результати свідчать про те, що студенти вважають себе відповідальними за своє здоров'я.

Таким чином, дослідження рівня суб'єктивного контролю студентів-агрономів показало, що домінує шкала загальної інтернальності, на другому місці шкала інтернальності в області досягнень, а на останньому місці шкала інтернальності щодо здоров'я і хвороби.

Дослідження рівня суб'єктивної локалізації контролю проводилося за допомогою теста-опитувальника суб'єктивної локалізації контролю» (СЛК) (С. Р. Панталеєв і В. В. Столін). Результати представлені в таблиці 2.

Табл. 2. Вивчення особливостей суб'єктивної локалізації контролю студентів-агрономів

Рівень	Кіл-ість досл.	%
Високий рівень інтернального локус контролю	21	35
Середній рівень інтернального локус контролю	19	31,66
Екстернальний локус контролю	20	33,33

Як видно з таблиці 2 дослідження особливостей суб'єктивної локалізації контролю студентів-агрономів показало, що у 21 студента (35%) виявлений високий рівень інтернального локус контролю, з них високу успішність мають 20 студентів, а 1 студент – середню успішність. Отримані результати свідчать про те, що дані студенти при досягненні будь-якої мети покладаються на себе та свої сили. Вони не приписують життєві невдачі зовнішнім чинникам, а здатні брати на себе відповідальність за наслідки своїх дій та вчинків. У навчанні мають високий рівень мотивації досягнення успіху, що сприяє високому рівню успішності навчання.

У 19 студентів (31,66%) виявлений середній рівень інтернального локус контролю, з них середню успішність мають 19 студентів. Отримані результати свідчать про те, що студенти схильні покладаються на себе та свої сили та не очікувати якої допомоги від інших людей або удачі. Вони не приписують життєві невдачі зовнішнім чинникам, а здатні брати на себе відповідальність за наслідки своїх дій та можуть корегувати свою поведінку для досягнення кращих результатів у майбутньому. У навчанні вони мають, переважно, середній та, іноді, високий рівень мотивації досягнення успіху, що сприяє успішності навчання.

У 20 студентів (33,33%) виявлений екстернальний локус контролю, з них низьку успішність мають 20 студентів. Отримані результати свідчать про те, що студенти, особисті невдачі схильні приписувати зовнішнім обставинам, а не собі. У випадку невдачі, вони не прагнуть досягти успіху, а навпаки, схильні використовувати стиль уникнення невдачі. Дана стратегія поведінки спостерігається у всіх життєвих сферах, зокрема, у навчальній діяльності. Студенти не прагнуть до високих оцінок, їх задовольняють будь-які оцінки, тільки, щоб не вправляти помилок і не ускладнювати собі життя.

Таким чином, дослідження особливостей суб'єктивної локалізації контролю студентів-агрономів показало, що у більшості студентів виявлений високий рівень інтернального локус контролю, а у меншості – екстернальний локус контролю.

Отже, дослідження особливостей локалізації локусу контролю студентів-агрономів показало, що у більшості студентів виявлений інтернальний локус контролю, а у меншості – екстернальний локус контролю.

З метою виявлення статистично достовірних відмінностей між показниками локусу контролю студентів-агрономів та успішністю навчання використовувався метод оцінки значущості середніх величин Стьюдента. Статистичний аналіз показав, що існують статистичні відмінності між показниками «Шкала загальної інтернальності» (Є. Ф. Бажин, Є. А. Голинкіна, О. М. Еткінд) та «високим рівнем успішності навчання» ($t=5,688$, при $p \geq 0,01$). Отримані результати свідчать про те, що студенти-агрономи, з високою успішністю мають інтернальний локус контролю, отже, вони відповідально ставляться до свого життя та не перекладають свої проблеми на плечі інших людей. Студенти спрямовані на досягнення успіхів у навчанні.

Існують статистичні відмінності між показниками «Шкала загальної інтернальності» (С. Р. Пантїлеєв і В. В. Столін) та «середнім рівнем успішності навчання» ($t=2,926$, при $p \geq 0,05$). Отримані результати свідчать про те, що студенти, з середньою успішністю мають інтернальний локус контролю, отже, вони відповідально ставляться до свого життя та не перекладають свої проблеми на плечі інших людей.

Таким чином, статистичний аналіз виявив статистичні відмінності між показниками інтернальності, високим та середнім рівнем успішності навчання, а також показниками екстернальності та низьким рівнем успішності навчання. Студенти-інтерналі показують більш високі успіхи у навчанні в порівнянні із студентами, що мають екстернальний локус контролю.

ОБГОВОРЕННЯ

Аналіз отриманих даних по окремих шкалах суб'єктивного контролю студентів-агрономів необхідно проводити з обліку їх психологічної сутності.

1. Шкала загальної інтернальності. Високий показник за цією шкалою відповідає високому рівню суб'єктивного контролю над будь-якими значущими ситуаціями. Такі люди вважають, що більшість важливих подій в їх життя було результатом їх власних дій, що вони можуть ними керувати і відчувають свою власну відповідальність за ці події і за те, як складається їхнє життя в цілому.
2. Шкала інтернальності в області досягнень. Високі показники за цією шкалою відповідають високому рівню суб'єктивного контролю над емоційно-позитивними подіями і ситуаціями. Такі люди вважають, що вони домоглися самі всього у житті і вони здатні досягати мету в майбутньому.
3. Шкала інтернальності в області невдач. Високі показники за цією шкалою вказують на розвинене почуття суб'єктивного контролю по відношенню до негативних подій і ситуацій, що проявляється в схильності звинувачувати самого себе у різноманітних невдачах.

Отримані результати емпіричного дослідження співвідносяться з результатами дослідження проведеного І. А. Меліховим, А. А. Архіповим, Ю. А. Граджияном [7]. Результати нашого дослідження підтверджують, що студенти з інтернальним локусом контролю у досягненні мети покладаються на себе та свої сили, а студенти-екстернали – очікують допомоги від інших людей або вдалого випадку.

Отримані результати дослідження локусу-контроля студентів-агрономів можна пояснити тим, що вступ до ВОЗ і сам процес навчання вимагають від студента наполегливості, завзятості, хорошої працездатності, самостійності, впевненості в своїх силах. Молоді люди починають усвідомлювати, що досягнення в їх житті були результатом їх власної наполегливості, вони відчувають свою відповідальність за ці події і за те, як складається їх життя в цілому. Рівень суб'єктивного контролю не є постійною величиною: він може змінюватися в залежності від ситуації.

З численних факторів, що впливають на рівень суб'єктивного контролю, на перший план слід поставити рівень соціально-психологічної адаптації та стресостійкості студента [6].

На другому плані, виступає мотивація навчання, яка пов'язана з локусом-контроля особистості. В залежності від домінування мотивації на досягнення успіху або уникнення невдачі у студентів формується певний тип поведінки та сприйняття навчальних завдань [9].

Таким чином, локус-контроля студентів пов'язаний з адаптацією у навчальному закладі та мотивацією досягнення.

ВИСНОВКИ

1. Вивчені особливості локусу контролю у студентів-агрономів. У більшості досліджуваних домінує шкала загальної інтернальності, а на другому місці шкала інтернальності в області досягнень. Отже, для студентів-агрономів властивий високий рівень суб'єктивного контролю над будь-якими значущими ситуаціями. Вони вважають, що більшість важливих подій в житті є результат їх власних дій, що вони можуть ними керувати, і, таким чином, вони відчувають свою власну відповідальність за ці події і за те, як складається їх життя в цілому. Інтернальність в області досягнень свідчить про те, що студенти мають високий рівень суб'єктивного контролю над емоційно позитивними подіями і ситуаціями.

2. Досліджені особливості суб'єктивної локалізації контролю студентів-агрономів. У більшості студентів виявлений високий рівень інтернального локусу контролю. Отже, студенти при досягненні будь-якої мети покладаються на себе та свої сили. Вони не приписують життєві невдачі зовнішнім чинникам, а здатні брати на себе відповідальність за наслідки своїх дій та вчинків. У навчанні дані особи мають високий рівень мотивації досягнення успіху, що сприяє високому рівню успішності навчання.

Література

- [1] Блейхер В.М. (2002). Клиническая психология: Руководство для врачей. Москва-Воронеж. Московский психолого-социальный институт. 511 с.
- [2] Кириченко Т.В. (2017). Локус контролю як механізм розвитку саморегуляції у майбутніх учителів. Молодий учений. №6 (46). С. 326-330.
- [3] Коростылёва Л.А. (2000). Уровни самореализации личности. Особенности стратегий самореализации и стили человека. Психологические проблемы самореализации личности. Вып. 4. С. 21-61.
- [4] Ксенофонтова Е.Г. (1999). Исследование локализации контроля. Психологический журнал. Т. 20. № 2. С. 103-113.
- [5] Леонтьев Д.А. (2014). Профессиональное самоопределение как построение образов возможного будущего. Вопросы психологии. № 1. С. 57-66.
- [6] Лісова Л.І., Салюк М.А. (2016). Характеристики самоефективності та локусу контролю особистості як предиктори стресостійкості. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки». Вип. №1. Том 1. С. 59-64.
- [7] Меліхова І.А., Архіпова А.А., Граджиян Ю.А. (2013). Влияние локуса контроля на мотивацию достижения успеха. Наука і освіта. №7. С. 56-59.
- [8] Пантлеев С.Р. (2007). Методы измерения локуса контроля. Общая психодиагностика. М.: Изд. МГУ. 285 с.
- [9] Реан А.А. (1998). Проблемы и перспективы развития концепции локуса контроля личности. Психологический журнал. № 4. С. 3-12.
- [10] Скворчевская Е. Л. (2020). Взаимосвязь эмоционального интеллекта и тревожности у выпускников старших классов // Zeszyty naukowe Wyższej Szkoły Technicznej w Katowicach. 2020. №12. Р. 151-162.
- [11] Стрижицкая О.Ю. (2019). Воспринимаемый стресс, локус контроля и самопринятие: теоретические и эмпирические подходы. Вестник Санкт-Петербургского университета. Психология. Т.9. Вып. 1. С. 21-31.
- [12] Шашок В.Н. (2003). Общая психодиагностика: Диагностика характерологических и личностных особенностей: Практикум. Мн.: БГПУ им. М.Танка, 40 с.
- [13] Шипова Л.В., Кухарчук О.В. (2015). Мотивация учения у старших подростков с разным уровнем интернальности и экстернальности. Теория и практика общественного развития. №19. С. 243-245.
- [14] Bandura A. (1991). Social cognitive theory of moral thought and action. In W. M. Kurtines (Ed.) Handbook of moral behavior and development. Vol. 1. P. 45-103.
- [15] Fritz Heider (2000). Philosopher and psychologist. Portraits of Pioneers in Psychology. Vol. 4. P. 195-213.
- [16] Rotter J.B. (1966). Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. Psychological Monographs. Vol. 80 (№ 609). P. 1-28.
- [17] Ryan R.M., Deci E.L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development and well-being. American psychologist. Vol. 55. № 1. P. 68-78.
- [18] Weiner B., Kukla A. (1970). An attributional analysis of achievement motivation. Journal of Personality and Social Psychology. Vol. 15. P. 1-20.

FEATURES OF THE CONTROL LOCUS IN STUDENTS-AGRONOMISTS

SUMMARY

The article analyzes the problem of the locus of control in students of agronomists. The problem of research of educational activity is since the motivational component of learning not only provides high results of academic success, but also affects cognitive activity. The locus of control is seen as the property of the individual to attribute their successes or failures only to internal or only external factors affecting learning motivation. The study of the influence of the locus of control and its impact on learning success is one of the central in the psychology of personality, because the issue of sources of determining behavior, the extent to which a person chooses and does is determined by factors of different nature. is an urgent problem of our time. The study of the impact of the locus of control on the success of students of agronomists can serve as a starting point for further search and improvement of organizational forms, methods, tools of the educational process. It is established that agronomist students have a high level of subjective control over any significant situations. Internality in the field of achievement indicates that students have a high level of subjective control over emotionally positive events and situations. It was found that most students have a high level of internal locus of control. In education, these individuals have a high level of motivation to succeed, which contributes to a high level of learning success.

KEYWORDS

locus control, internality, externality, motivation to study, students-agronomists.

CECHY MIEJSCA KONTROLI U STUDENTÓW AGRONOMII

STRESZCZENIE

Artykuł analizuje problem miejsca kontroli, wśród studentów agronomii. Problem badania aktywności edukacyjnej wynika z faktu, że motywacyjny komponent uczenia się, zapewnia nie tylko osiągnięcie sukcesów naukowych, ale także wpływa na aktywność poznawczą. „Miejsce”, jest uważane za element budujący osobowość, mający wpływ na lokalizację źródeł sukcesów lub porażek, wyłącznie czynnikiem wewnętrznym, albo tylko czynnikiem zewnętrznym, co wpływa na motywację uczenia się. Badanie wpływu miejsca kontroli i jego wpływu na sukces w nauce, jest jednym z centralnych punktów zainteresowań psychologii osobowości. Kwestie źródeł determinujących zachowania, ich zakres, dokonywane wybory, są uwarunkowane różnymi, innymi czynnikami i są to palące problemy naszych czasów. Badanie wpływu miejsca kontroli na sukcesy studentów agronomii może stanowić punkt wyjścia do dalszych poszukiwań i doskonalenia form organizacyjnych, metod i narzędzi procesu edukacyjnego. Analiza wewnętrzna w zakresie osiągnięć wskazuje, że studenci mają wysoki poziom subiektywnej kontroli, nad emocjonalnie pozytywnymi zdarzeniami i sytuacjami. Stwierdzono, że większość studentów ma wysoki poziom wewnętrznego miejsca kontroli. W edukacji, osoby te mają wysoki poziom motywacji w dążeniu do sukcesu, co przyczynia się do wysokiego poziomu osiągnięć w nauce.

SŁOWA KLUCZOWE

miejsce kontroli, wewnętrzność, zewnętrzność, motywacja do nauki, studenci agronomii.

Artykuł udostępniony na licencjach Creative Commons/ Article distributed under the terms of Creative Commons licenses: Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International (CC BY-NC-SA 4.0). License available: www.creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/